

Nummer. juli 1999/AJZ.VROM/JJE

Het college van burgemeester en wethouders van Westervoort;

overwegende, dat het Waterschap Rijn en IJssel een plan heeft gemaakt voor het inpassen van het hoofdinlaatwerk uit de IJssellinie uit 1953 (defensiekunstwerk);

dat, om voor een financiële bijdrage van de provincie in aanmerking te komen, het wenselijk is dat het defensiekunstwerk geplaatst wordt op de gemeentelijke monumentenlijst;

dat er een beschrijving van het defensiekunstwerk is gemaakt door het Gelders Genootschap op 18 december 1998;

dat de eigenaar niet is gehoord, omdat het verzoek in overleg met de eigenaar tot stand is gekomen,

dat de gemeentelijke monumentencommissie is gehoord;

dat de gemeentelijke monumentencommissie op 18 december 1998 adviseert, dat op basis van de voorliggende redengevende beschrijving tot plaatsing van het object op de gemeentelijke monumentenlijst kan worden overgegaan;

dat de reden voor plaatsing zijn:

Architectuurhistorische criteria.

- het inlaatwerk is van belang als goed voorbeeld van een functionele en/of typologische ontwikkeling op het gebied van waterstaatkundige - en defensiewerken;
- het inlaatwerk is van belang vanwege een constructiewijze die vernieuwend is voor de tijd van ontstaan (pioniersfunctie);

Stedebouwkundige criteria:

- het inlaatwerk is onderdeel van een historisch gegroeid stedelijk/landschappelijk gebied en speelt daarin een beeldbepalende rol;
- er is een duidelijk verband tussen inlaatwerk en historische verkaveling;
- het inlaatwerk heeft een zeldzaamheidswaarde qua aanleg, structuur en relatie met de omgeving;

Cultuurhistorische criteria.

- het inlaatwerk is van belang vanwege een regionaal en/of landelijk historisch gegeven, namelijk de aanleg van de IJssellinie,
- het inlaatwerk is van belang vanwege zijn bestemming, welke verbonden is met een technische ontwikkeling,
- het inlaatwerk is van belang vanwege zijn verschijningsvorm, welke verbonden is met een technische ontwikkeling;

gelet op de Monumentenverordening gemeente Westervoort d.d. 2 mei 1994;

BESLUIT:

het hoofdinlaatwerk uit de IJssellinie uit 1953 (defensiekunstwerk), gelegen op de rechteroever van de Neder-Rijn, iets ten noorden van het pand Schans 7, bij kilometerpaal 877, te plaatsen op de gemeentelijke monumentenlijst.

Aldus besloten in de vergadering van het college
voornoemd d d. 2 augustus 1999 ,
de secretaris, loco, de burgemeester,

K. van der Heyden

J.A.F. van Osch

gemeente : Westervoort
postcode + plaats : Westervoort
straat + huisnr. : Schans ong.
naam object : Kunstwerk G.
kad. aanduiding : kad. gemeente:
sectie , nr.

oorspr. functie : regelbaar hoofdinlaatwerk
huidige functie : geen

bouwjaar : 1953
architect : Rijkswaterstaat?
bouwstijl/-type : n.v.t.

beschrijver : ir D.B.M. Hermans
datum beschr. : 18 augustus 1998
datum foto : 18 augustus 1998
neg. nr. : GG/TH981801a-13a

bronnen : J.R. Beekmans et al. red., *Drijvende stuwen voor de landsverdediging*, Utrecht 1997, passim (voorn. blz. 127-130).
J. Agema, 'Plannen C en D, Rijn en IJssel linie', in: *Kwartaalbericht Stichting Menno van Coehoorn 1997-2*, blz. 32,33.
J. Agema, 'Rijn en IJssel linie (Plannen C en D), Hoofdinlaatwerk bij Westervoort', in: *Kwartaalbericht Stichting Menno van Coehoorn 1998-3*, blz. 3.
M.G. Marinelli, *Gemeente Westervoort. Fort Geldersoord*, Amsterdam 1996. (RAAP-rapport 231).
G.J. Peelen, 'Het geheim van de IJssellinie', in: *VU Magazine 1990*, blz. 14-23.
E.C. Reijer, *De IJssellinie 1950-1968*, Zwolle/Zeist 1997, passim (voorn. blz. 35-40).
Stichting Menno van Coehoorn, *Atlas van historische vestingwerken in Nederland. Deel IIb: de provincie Gelderland*, z.p. z.j., blz. 26.

Redengevende beschrijving

Historie en ligging:

Voormalige REGELBAAR HOOFDINLAATWERK, gelegen op de rechteroever van de Neder-Rijn, iets ten noorden van het pand Schans 7, bij kilometerraai 877 (dit is de kilometeraanduiding langs de rivieren).

Nadat hier in 1629 en 1672 tijdelijke werken hadden gelegen, werd in 1741/42 door de Directeur der Fortificatiën Bernard de Roy het fort Geldersoord aangelegd. Het fort, iets ten zuiden van het huidige hoofdmlaatwerk gelegen, werd aangelegd om een inundatiewerk, te weten een inlaatsluis, te verdedigen. Het fort kwam in 1809 aan de Waterstaat en werd in 1820 voor afbraak verkocht. Recent zijn resten ervan opgegraven.

Begin jaren vijftig vaardigt de legerleiding een aantal maatregelen uit die zullen leiden tot de IJssellinie: een linie om Nederland tegen een aanval uit het 'oosten' te beschermen. De linie had tot doel een groot deel van oostelijk Nederland, een brede strook laagland tussen Nijmegen en Meppel, onder water te zetten. De strook had een mogelijke uitloop naar grote delen van Friesland en wellicht zelfs tot aan de Lauwerszee. Om het gebied vol te laten lopen werden grote inlaatwerken aangelegd en één daarvan kwam te liggen ten zuiden van Westervoort, daar waar in de 18de eeuw ook al een inlaatsluis had gelegen. Deze inlaat is één van de zeven, in hoofdlijnen onderling gelijke inlaatwerken in de bandijken van de Neder-Rijn en de Gelderse IJssel.

Beschrijving:

Het inlaatwerk bevindt zich in de dijk op de rechteroever van de Neder-Rijn en is nog gedeeltelijk zichtbaar. In de weg over de dijk onderscheidt zich de inlaat van de dijk door het betondek, waarmee de inlaat is afgedekt. Het dek bevat de sporen van een buisstalen balustrade, van een hijsinstallatie voor schotbalken en van mangaten om in de inlaat te komen.

Vanwege de dijkversterking is de inlaatzijde afgedekt met grond en afgesloten met een stalen damwand. De vleugelmuren aan deze zijde zijn verwijderd. Het talud is hier voorzien van betonsteen om een verschil aan te geven met het naastliggende dijkstalud. Van de oorspronkelijke inlaatgeul zijn geen resten meer aanwezig.

De uitlaatzijde bestaat uit zeven openingen tussen betonnen wanden met een lancetboogvormige beëindiging. Vlak achter de kromming van de boog bevindt zich een sleuf voor de plaatsing van de schotbalken. Geheel links en rechts bevinden zich vóór de uitlaat vleugelmuren met een licht gebogen verloop. In beide keermuren bevindt zich een peilschaal. In de openingen bevindt zich de balk waaraan de stalen 'sectorklep' was bevestigd. De zijwanden bevatten nokken waarop een betonnen loopbrug heeft gelegen. Het dek van deze bruggen ligt op de bodem van de woelbak voor de uitlaat. Tegen de achterwand bevinden zich de restanten van de ladder, die toegang gaf tot de loopbrug en bereikbaar was via een - nu dichtgestort - mangat in het betondek.

De oorspronkelijke uitlaatgeul met de begeleidende kades aan weerszijden is nog over

een grote lengte zichtbaar.

De oorspronkelijke vier containers met hulpstukken ter weerszijden van de weg over de dijk zijn verdwenen.

Reden van plaatsing:

Hoofdinlaatwerk uit de IJssellinie uit 1953.

Architectuurhistorische criteria:

- a. het inlaatwerk is van belang als goed voorbeeld van een functionele en/of typologische ontwikkeling op het gebied van waterstaatkundige - en defensiewerken;
- b. het inlaatwerk is van belang vanwege een constructiewijze die vernieuwend is voor de tijd van ontstaan (pioniersfunctie).

Stedebouwkundige criteria:

- a. het inlaatwerk is onderdeel van een historisch gegroeid stedelijk/landschappelijk gebied en speelt daarin een beeldbepalende rol;
- b. er is een duidelijk verband tussen inlaatwerk en historische verkaveling;
- c. het inlaatwerk heeft een zeldzaamheidswaarde qua aanleg, structuur en relatie met de omgeving;

Cultuurhistorische criteria:

- a. het inlaatwerk is van belang vanwege een regionaal en/of landelijk historisch gegeven, namelijk de aanleg van de IJssellinie;
- b. het inlaatwerk is van belang vanwege zijn bestemming, welke verbonden is met een technische ontwikkeling;
- c. het inlaatwerk is van belang vanwege zijn verschijningsvorm, welke verbonden is met een technische ontwikkeling.

BIJLAGE. Beschrijving van het inlaatwerk uit 1953.

RIJKSWATERSTAAT

Directie "Sluizen en Stuwen"

Kunstwerken in de IJssel- en Nederrijndijk.

Kunstwerk G.

Bijbehorende tekeningen no's 6653 en S/U 401.

BESCHRIJVING

Het kunstwerk van gewapend beton zal, zoals de situatie op tekening no 6653 nader aangeeft, gebouwd worden in een buiten de bestaande bandijk aan te brengen kade

De kade zal een kruinbreedte verkrijgen van 4 m en een kruinshoogte, welke overeenkomt met de bestaande bandijk ter plaatse. Het beloop aan de rivierzijde zal een helling verkrijgen van 1 : 3, aan de landzijde van 1 : 2

Aan de rivierzijde zal het talud worden bekleed met klei ter dikte van 1 m en aan landzijde ter dikte van 0,50 m.

Ten behoeve van de uitvoering zal de op de situatie aangegeven hulpdijk, bestaande uit klei, worden aangelegd met een kruinsbreedte van 2,50 m en een kruinshoogte van 14,50 m+ N.A.P. Het buitentalud verkrijgt een helling van 1 : 3 en het binnentalud een helling van 1 : 1½.

Het buitentalud wordt met een rijsbeslag afgedekt

Het kunstwerk wordt op staal gefundeerd en verkrijgt 7 openingen, elk ter breedte van 5,50 m.

Het hoogste punt van de bodem in het kunstwerk ligt aan de rivierzijde op een hoogte van 9,50 m+ N A P Het laagste punt ligt aan de landzijde op een hoogte van 7,80 m+ N A P

In ieder opening worden twee keringen geplaatst.

De kering aan de rivierzijde bestaat uit twee rijen schotbalken van tropisch hardhout hart op hart 1,10 m.

Tussen de balken onderling worden twee draden schiemansgaren [touw, geslagen van twee of drie draden geteerde hennep, aut] aangebracht. Deze kering reikt tot 15,28 m+ N.A.P. (1 m boven de berekende hoogste waterstand ter plaatse)

De tweede kering bestaat uit een stalen sectorklep met hooggelegen draaipunt De dichting tegen de zijwanden en de onder- en bovenaanslag wordt door middel van rubberstukken tot stand gebracht (zie tekening no S/U 401)

Deze sectorklep keert door middel van de bovenaanslag tot een hoogte, welke overeenkomt met de bestaande bandijk.

Ter plaatse van bovengenoemde sectorklep wordt tegen onder- en achterloopsheid een schermwand aangebracht van stalen damplanken. Deze schermwand reikt onder het kunstwerk tot 3 65 m+ N A P. en strekt zich over een breedte van 6,20 m ter weerszijden van het kunstwerk uit. De bovenkant van de schermwand ligt op 14.65 m+ N.A.P.

De schermwand wordt met een gewapend betonnen keermuur verhoogd tot 16,05 m+ N.A P. (hoogte van de bestaande bandijk).

Voorts worden zowel aan de rivierzijde als aan de landzijde onder het kunstwerk schermen aangebracht van gewapend betonnen damplanken, aan de rivierzijde reikende

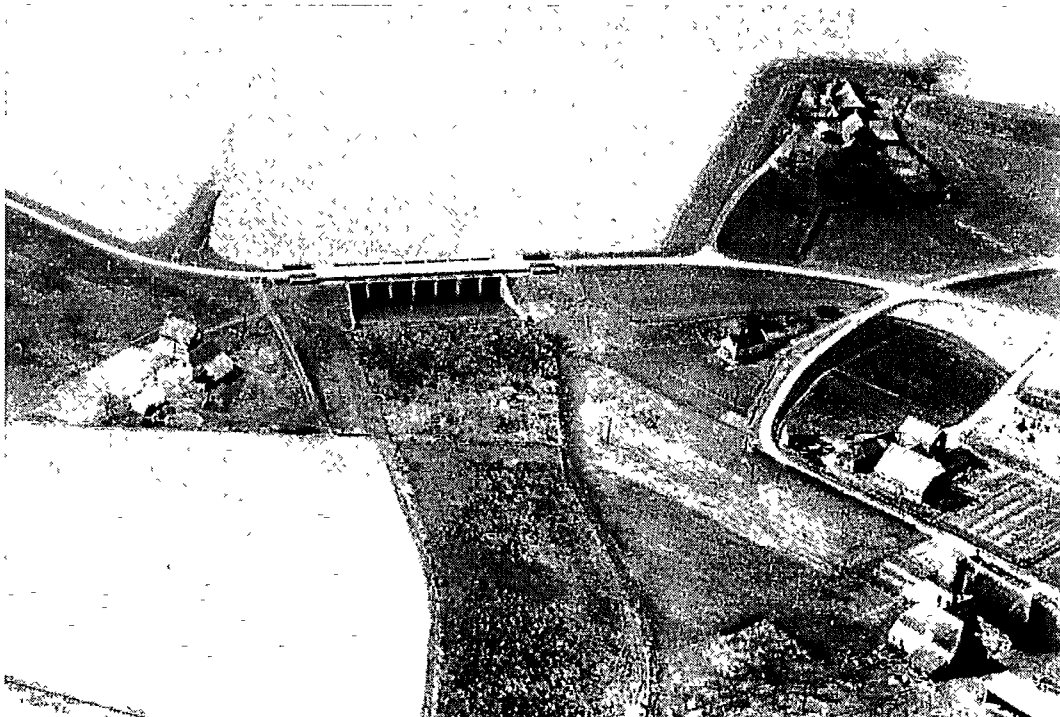
tot een diepte van 6 m+ N.A.P., aan de landzijde tot 4,50 m+ N.A.P., terwijl onder de gewapend betonnen woelbalk een stalen damwand wordt aangebracht, welke reikt tot 4 m+ N.A.P.

Het kunstwerk wordt afgedekt met een gewapend betonnen dek, voorzien van afneembare stalen leuning.

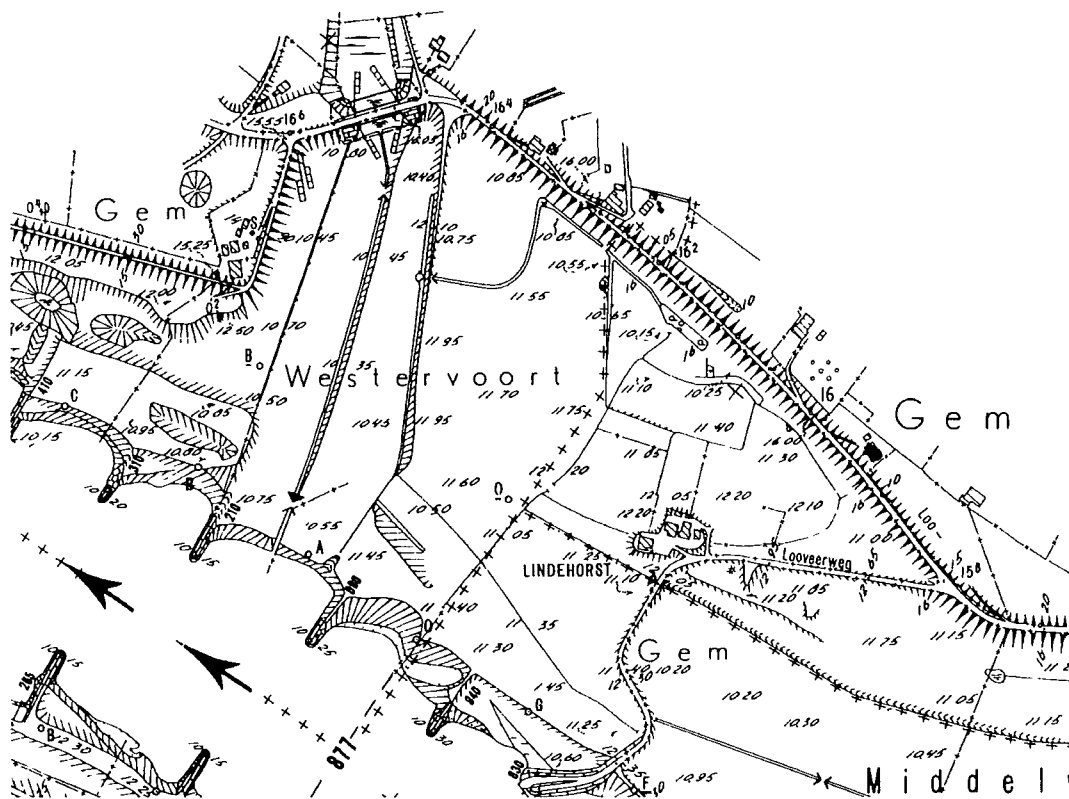
Aan de rivier- en landzijde van het kunstwerk worden de, op de situatie nader aangegeven, aan- en afvoergeulen aangebracht.

K.

Utrecht, 30 September 1953

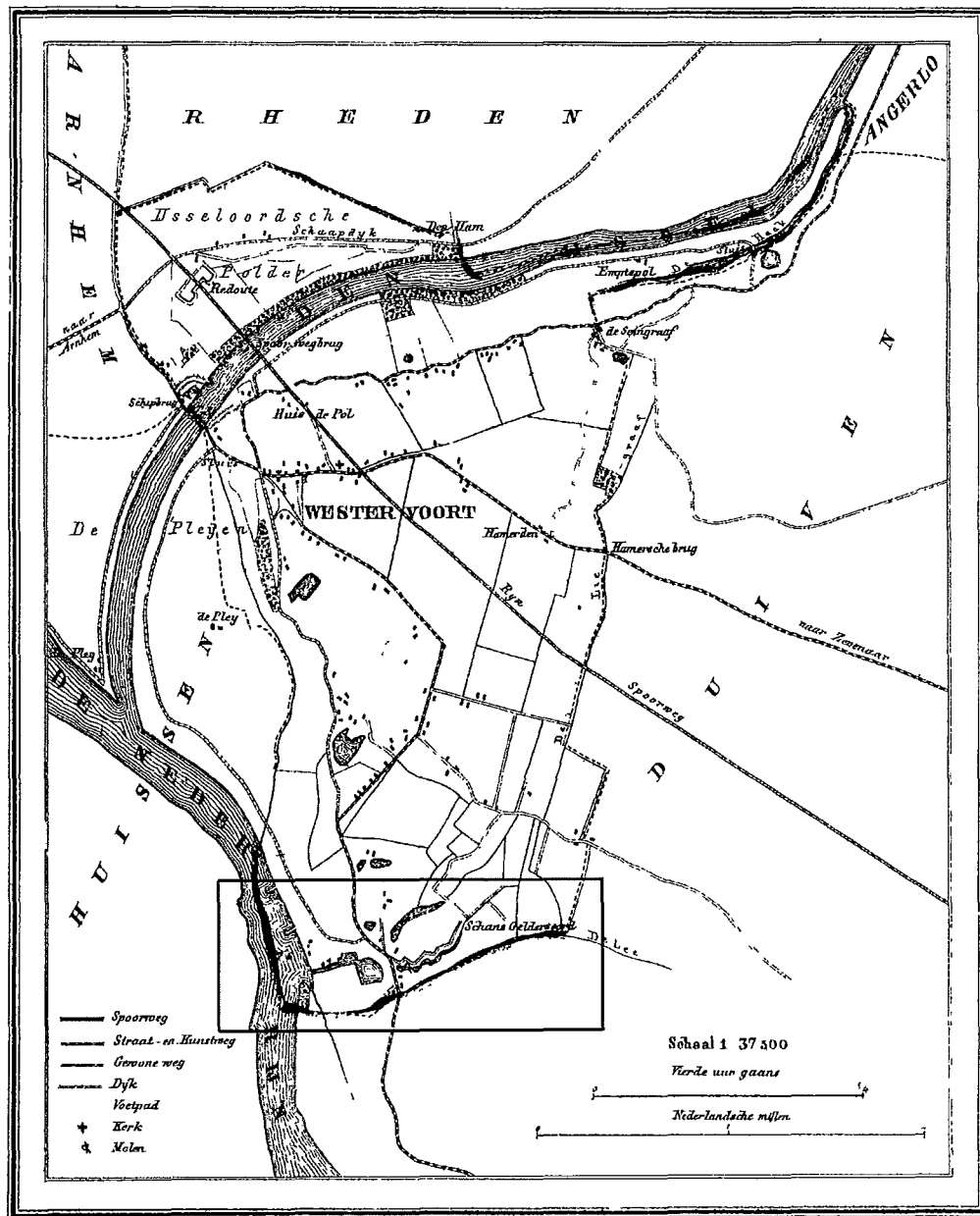
Het inlaatwerk in welstand. Uit: Beekmans 1997.

Het inlaatwerk op de Rivierkaart uit dec. 1962. Bron: Rijkswaterstaat, afd. Meetkundige Dienst.

PROVINCIE GELDERLAND.

GEMEENTE WESTERVOORT.

De situatie in 1865.

